

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะวิทยาศาสตร์

วิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์

บทเรียนการสอนวิชาชุดक्रमมูลทางไปรษณีย์

ของครูสุภา พ.ศ. ๒๔๙๗

วิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์

คณะอาจารย์

๑. นายชวน อังสุละโยธิน
๒. นางสมนา คำทอง
๓. นางสาวจิตชม กาญจนโชติ

บทเรียนการล่อนวิชาชุดक्रमมูลทางไปรษณีย์

ของครูสุภา พ.ศ. ๒๔๙๗

วิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์

บทเรียนที่ ๒๒

ประวัติศาสตร์ไทย (ต่อ)

บทที่ ๗

อาณาจักรศรีอยุธยา

กรุงเทพฯ ทวารวดีศรีอยุธยา เป็นราชธานีของไทยเป็นเวลา ๔๓๗ ปี นับ
ตั้งแต่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) โปรดให้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. ๑๘๑๓ จน
ถึงคราวเสียกรุงแก่พม่าครั้งที่ ๑ ในปี พ.ศ. ๒๓๑๐

พระราชประวัติสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง)

พระเจ้าอู่ทองประสูติใน พ.ศ. ๑๘๕๗ ตามนัยแห่งพระราชพงศาวดารว่า ทรง
เป็นพระราชโอรสของท้าวติรพยัญเชิงแสน (ท้าวแสนปม) พระราชมารดาเป็นราชธิดาของ

ท้าวไกรศรีวงศ์ เมื่อพระองค์เจริญวัยขึ้นพระองค์ก็เสกสมรสกับธิดาท้าวอุทอง เจ้าเมือง
สุพรรณบุรี และได้ราชสมบัติครองเมืองสุพรรณอยู่ก่อนคงแต่ พ.ศ. ๑๘๘๒ เจ้านมพระ
ชนษาได้ ๓๐ ปี ค่อยมาเกิดอุบัติเหตุด้วยโรคระบาด จึงทรงย้ายจากเมืองอุทองเดิมมาอยู่
ตรงตำบลเวียงเหล็ก ในแขวงเมืองไชยยา เมื่อ พ.ศ. ๑๘๘๐ ค่อยมาอีก ๓ ปี จึงสถาปนา
กรุงศรีอยุธยา เมื่อสร้างกรุงศรีอยุธยานั้นสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ มีพระชนมายุได้ ๓๖
พรรษา ได้ดำรงราชสมบัติอยู่เป็นเวลา ๓๘ ปี เสด็จสวรรคตเมื่อ พ.ศ. ๑๙๓๒ สิริพระ
ชนมายุได้ ๕๕ พรรษา นับว่าพระองค์ได้ทรงประดิษฐานราชวงศ์แห่งราชย์ อันเป็นราช-
วงศ์แรกของกรุงศรีอยุธยา

พระเคราะห์พระนามของพระเจ้าอุทอง พระนามของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓
นั้นเรียกกันเป็นคำนิยมว่า พระเจ้าอุทอง คำว่า อุทอง นี้ บางท่านให้ความหมายว่า อุ หมายถึง
ถึง เปด. คือเมื่อพระองค์ประสูตินั้น พระราชบิดาของพระองค์ได้ทำเปดทองคำให้พระองค์
บรรทม แต่บางท่านให้ความเห็นว่า พระนามนี้เป็นพระนามที่มาเรียกกันในชั้นหลัง อุทอง
หมายถึง เมืองอุทอง และดินแดนที่เมืองอุทองตั้งอยู่คือแคว้นสุวรรณภูมิ คำว่า อุทอง
มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า อุขาว อุดำ คือ แปลว่า แห้งหรือดินแดน อุทองก็
แปลว่า แห้งทองคำ ซึ่งตรงกับความหมายของคำสุพรรณภูมินั่นเอง เจ้าแผ่นดินผู้ครอง
เมืองอุทองจึงมีพระนามตามดินแดนว่าพระเจ้าอุทอง สุกเดียวกับเจ้าแผ่นดินผู้ครองสุโขทัย
เราเรียกว่า พระเจ้ากรุงสุโขทัย และเจ้าแผ่นดินศรีอยุธยา เรียกว่า พระเจ้ากรุงศรีอยุธยา
และพระเจ้าอุทองเป็นพระราชบุตรแรกของท้าวอุทอง พระเจ้าอุทองนั้นตกดงกันแล้วเรียก-
พระนามตามเมือง ส่วนพระนามเต็มขึ้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระ
ราชวินิจฉัยว่า พระเจ้าอุทองมีพระนามเต็มว่า เจ้าราม โดยอาศัยพระนาม เมื่อ ทรงราชย์
ว่า พระรามาธิบดีที่ ๓ เป็นการขนานนามจากพระนามเต็ม ซึ่งตั้งเกิดขึ้นครั้งหนึ่งก็คือนาง
พระราม ซึ่งอยู่กลางพระนครศรีอยุธยา เดิมเรียกว่าหนองโด้ แต่ต่อมาเปลี่ยนเรียกว่า บัง
พระราม วัดกึ่งอยู่ริมฝั่งกึ่งวัดพระราม เรียกชื่อวัดตามบัง และบังนั้นเปลี่ยนชื่อจากหนอง
โด้เป็นหนิงพระรามก็เพราะเป็นที่ชุมพลดวงรามได้ทรงเลือกเป็นทงพระนครนั่นเอง

พระราชสกุลวงศ์ของพระเจ้าอยู่ทอง

พระราชสกุลวงศ์ของพระเจ้าอยู่ทองนั้น ในพระราชพงศาวดารเรียกว่าราชวงศ์
 เชียงราย ด้วยว่าพระองค์สืบเชื้อพระวงศ์มาจากกษัตริย์ที่ครองชัยปราการ (ฝ่าย) ณ.บริ-
 เวณที่ต่อมาเป็นเมืองเชียงราย นครชัยปราการนี้ พระเจ้าพรหมเป็นผู้สร้างขึ้นหลังจากที่
 โคนอำนาจจอม พระเจ้าพรหมมีพระราชโอรสทรงนามพระเจ้าชัยศิริ ในรัชกาลนี้พองมอญ
 ก่อกำท้าวพม่ารบ พระเจ้าชัยศิริเสียทีไม่ได้ ต้องอพยพผู้คนลงมาทางใต้ เมืองชัยปราการ
 ถูกเผาทำลายเป็นเมืองร้าง แต่ต่อมาพระยาเม็งรายผู้ครองนครเงินยางได้สร้างราชธานีขึ้นใหม่
 ในดินแดนซึ่งเป็นเมืองชัยปราการเก่า แล้วเปลี่ยนนามเมืองให้ตรงกับนามของพระองค์ว่า
 เชียงราย จึงเป็นนามที่แพร่หลายสำหรับชนชั้นหลัง ๆ ต่อมา ส่วนราชวงศ์พระเจ้าอยู่ทอง
 ก็ได้ใช้นามนามว่าราชวงศ์เชียงรายตามนามเมืองที่ลงชนใหม่ด้วย

การลำดับราชวงศ์พระเจ้าอยู่ทองนั้น ดันนั้นฐานว่าเมื่อพระเจ้าชัยศิริกษัตริย์
 โยนกเชียงแสนได้ทั้งนครชัยปราการและอพยพหนีผู้คนมอญลงมาทางใต้ บรรดาข้าราชการ
 บริพาร และเชื้อพระวงศ์ได้แตกแยกกันตั้งภูมิลำเนาอยู่ในแคว้นต่าง ๆ ทางตอนใต้ ส่วน
 พระเจ้าชัยศิริเองมาตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่เมืองแปะ เมืองร้างทางฝั่งตะวันตกในแขวงเมืองกำแพง
 เพชร ตั้งราชธานีชื่อ ไคร่ครึ่งดี กษัตริย์ราชวงศ์ชัยศิริครองนครไคร่ครึ่งดีสืบมาอีก ๔
 ช่วงกษัตริย์ ก็ถึงพญาไคร่ครึ่งดี ผู้มีพระราชธิดาทรงพระโอรสองค์งาม และมีพระราชโอรส
 ซึ่งไม่เป็นที่ทราบกันว่าใครเป็นบิดา พญาไคร่ครึ่งดีได้ประกาศให้บรรดาชายหนุ่มในนคร
 ให้มาพร้อมกันที่หน้าพระตำหนักถึงอนมนมเนยคิดนาคด้วย แต่ก็ได้มีฐานว่าถ้าผู้ใดเป็น
 บิดาพระกุมารก็ขอให้พระกุมารรับของจากมือผู้นั้น แล้วพระองค์จะยกพระราชธิดาภิเษก
 ให้ ปรากฏว่า กุมารไม่รับของผู้ใด นอกจากก้อนข้าวเงินของนายแสนปม รายเชิญไป
 พญาไคร่ครึ่งดีทรงรับชายจึงรับได้ราชธิดาพร้อมด้วยนายแสนปม และพระกุมารออกไปด้วย
 จากนคร เรื่องมีต่อไปว่านายแสนปมไปได้ยินก่อกำท้าวพม่ารบให้หายไ้ไปจากกายและ
 ก็หนีมาเมืองใหม่ได้ให้ชื่อว่า เทพนคร แล้วตั้งตนเป็นกษัตริย์ทรงพระนามพระเจ้าศิริชัย

เชียงแสน ส่วนพระกุมารราชโอรสของพระองค์ เมื่อเจริญวัยขึ้นก็ได้ทำการอภิเษกสมรส
กับธิดาเจ้าผู้ครองเมืองอุทอง ครั้นเจ้าผู้ครองเมืองอุทองทวงยศแล้วพระองค์ก็ได้ครองเมือง
แทนและเรียกกันเป็นสามัญว่า พระเจ้าอุทอง

การที่พระเจ้าอุทองใช้ชื่อพระราชสกุลวงศ์ว่าเชียงรายนั้น ใช้ตามสกุลวงศ์ทาง
ฝ่ายพระชนนีเป็นธิดาพญาไตรศรีวงศ์ มีปัญหาว่าเหตุใดพระองค์จึงไม่ใช้ชื่อสกุลวงศ์ทาง
ฝ่ายพระราชบิดา และถ้าพระราชบิดาเป็นชายสามัญมีนามว่า นายแสนปม จริงแล้ว เหตุ
ใดในเวลานครของราชดมบดีจึงทรงพระนามว่า พระเจ้าศิริชัยเชียงแสน ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้เป็น
กษัตริย์ราชวงศ์เชียงแสนหรือเชียงราย ดังนั้นปัญหาเรื่องพระเจ้าศิริชัยเชียงแสนจึงมีผู้ให้
ความเห็นเป็นหลายทาง คือ

๑. ในหนังสือตำนานไทยดงเรป กล่าวว่าพระเจ้าศิริชัยเชียงแสนเป็นโอรส
พระเจ้าศิริธรรมราชทางภาคใต้ (นครศรีธรรมราช) ผู้สืบเชื้อสายมาจากพระเจ้าพรหม
และพระเจ้าชัยศิริโอรสพระเจ้าพรหมได้ไปครองถึงนครศรีธรรมราช

๒. ดมบดีกรมพระยาค้างราชานุภาพ ทรงประทานความเห็น ว่า พระเจ้า
ศิริชัยเชียงแสน น่าจะเป็นเชื้อสายของพระเจ้าชัยศิริจริง และเมื่อเดี่ยทม่อนญแล้วอพยพลง—
มาทางนั้นคงมีไคอยู่ที่เมืองแปบแวงดำแพงเพชรแต่แห่งเดียว คงจะได้มาครองนครศรีวิ-
ไชยหรือศิริไชย อันเป็นเมืองร้างที่ปฐุมเจดีย์อีกด้วย เพราะนามเมืองก็คล้ายคลึงกับพระ
นามของพระองค์ อีกประการหนึ่งที่ว่าพระเจ้าอุทองเป็นราชบุตรเขยของเจ้าเมืองอุทอง อัน
ว่าเมืองอุทองกับศรีวิชัย อยู่ใกล้กันไปมาถึงกันสะดวก อาจรู้จักกันคุ้นไปมาหากันได้ง่าย
กว่าเมืองเทพนครที่อาศัยอยู่ใต้เมืองกำแพงเพชรลงมาหน่อยหนึ่ง ซึ่งจะต้องเดินทางอยู่ถึง ๓๐
วัน จึงจะถึงเมืองอุทอง สรุปความเห็น ว่า พระเจ้าศิริชัยเชียงแสนพระราชบิดาของพระเจ้า
อุทองนั่นเองที่สืบเชื้อพระวงศ์มาจากพระเจ้าชัยศิริ แล้วได้ครองเมืองศรีวิชัยอันเป็นเมืองร้าง
แถบพระปฐุมเจดีย์ หาใช่ครองเทพนครดังตำนานกล่าวแสนปม

๓. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงคำนึงและทรงมีพระบรมราชธิบายเพิ่มเติมว่า พระองค์ทรงเห็นด้วยว่า พระรามาชัยบัตย์ของเป็นโอรสพระเจ้าดิรัชยเชียงแสนบุตรของนครศรีวิชัย อันเป็นเมืองร้างแถบพระปฐมเจดีย์นั้น แต่พระเจ้าดิรัชยหาใช่เชื้อสายพระเจ้าชยดิรัไม่ พระชนนของพระเจ้าอู่ทองต่างหากที่เป็นเชื้อสายพระเจ้าชยดิรัผู้มาตั้งถิ่นฐาน ณ นครโคราชครั้ง ต่อมาก็คือเมืองแพะก หรือเมืองดรรชนีเอง ส่วนพระเจ้าดิรัชยก็ และท้าวอู่ทองก็คงเป็นเชื้อสายของกษัตริย์ซึ่งได้อพยพลงมาจากราชเทยเหมือนกันแต่ได้แยกกันตั้งราชธานีขึ้นเป็นสองแห่ง พร้อมกันทั้งที่ศรีวิชัยและอู่ทอง เดิมคงเป็นเชื้อวงศ์เดียวกัน แต่มาอยู่ต่างนครกันและตำนานเรื่องท้าวแสนปมคงเป็นเรื่องจริงโดยพระเจ้าดิรัชยปลอมแปลงตัวไปลอบรักกับธิดาพญาโคราชครั้ง ส่วนเมืองเทพนครนั้นก็ไม่ใช่เมืองที่เนรมิตด้วยกลอง ความจริงท้าวดิรัชยก็กลับไปครองศรีวิชัยตามเดิมมันเอง คำเทพนครอาจเป็นนามที่เรียกเมืองหลวงคือศรีวิไชย ดังเช่น กรุงเก่าเรียกว่า "กรุงเทพมหานคร บวรทวารวดีศรีอยุธยา" เป็นต้น

เมืองอู่ทอง เมืองอู่ทองหรือเมืองสุพรรณภูมิเป็นเมืองโบราณตั้งอยู่ฝั่งน้ำจรเข้ดำมพัน บัดนี้กลายเป็นเมืองร้างอยู่ในท้องที่อำเภอจรเข้ดำมพัน แขวงจังหวัดสุพรรณบุรี ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ใกล้ภูเขาซึ่งเป็นพรมแดนระหว่างสุพรรณบุรีและกาญจนบุรี ในครั้งนั้นเมืองอู่ทองยังมีอาณาใหญ่เป็นทางคมนาคมมาออกทะเลทางนครปฐมได้

เขตแดนเมืองอู่ทอง ทางด้านใต้คือแดนเมืองราชบุรี ทางด้านตะวันตกคือมอญทางด้านเหนือคือแดนนครสวรรค์ และด้านตะวันออกคือแดนเมืองไชยยา ครั้นเมื่อสุโขทัยได้อาณาเขตรอบที่มาตั้งอยู่ในแถบนี้ พระเจ้าแผ่นดินสุโขทัยได้มอบเมืองไชยยาให้เป็นเมืองขึ้นของเมืองอู่ทองอีกเมืองหนึ่ง เขตเมืองอู่ทองจึงได้ขยายมาทางตะวันออกมาจนถึงปากแม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำเจ้าพระยา เขตอู่ทองจึงใหญ่โตมั่งคั่งมากกว่าหัวเมืองฝ่ายใต้ทั้งปวง ด้วยเหตุนี้แม้ว่าพระเจ้าอู่ทองจะมีโอกาสเลือกครองเมืองศรีวิชัย อันเป็นมรดกทางพระราชบิดาหรือเมืองโคราชครั้งใดอันเป็นมรดกทางพระชนน แต่พระองค์หาเลือกเมืองทั้งสองไม่ กลับทรงครองเมืองอู่ทองอันเป็นเพียงมรดกทางพระมหาชัยแทนเมืองท่งเมืองนั้น

พระอัจฉริยภาพของพระเจ้าอู่ทอง

พระคุณลักษณะของพระเจ้าอู่ทองประการแรกก็คือ การมีฝีมือในการรบพุ่ง
 ดังจะเห็นได้ว่า ในตอนต้น ๆ รัชกาลพระเจ้าเลอไทยแห่งสุโขทัยนั้น มอญกระด้างกระเดื่อง
 ถึงกับมาตีทวายและตะนาวศรีไปได้ และทางสุโขทัยไม่สามารละเอากลับคืนมาได้ อันเป็น
 การแสดงให้เห็นความอ่อนแอของสุโขทัยนั้น ปรากฏว่าต่อมาพระเจ้าอู่ทองได้ไปตีทวาย
 และตะนาวศรีกลับคืนมาจากมอญได้ ดังเด่นมาพระองค์มีชัยเคียงเป็นที่ยาเกรงทั่วหัว
 เมืองฝ่ายใต้

พระยานที่ชนนให้เห็นพระอัจฉริยภาพของพระองค์อีกประการหนึ่งก็คือ

การที่พระองค์ได้ครองเมืองอู่ทองแทนพ่อตา ทั้ง ๆ ที่ปรากฏอยู่ว่า เจ้าเมืองอู่
 ทองคนเก่าแก่นั้นก็มีโอรสซึ่งครองเมืองต่อมาตามประเพณีสืบสันตติวงศ์ โอรสนั้นคือขุนทอง
 พงษ์วดีเป็นพระมเหสีของพระองค์ เมื่อขุนทองพงษ์วดีคงเต็มใจ ในรัชสมัยของพระองค์
 จึงไม่ปรากฏว่ามี การกบฏแย่งราชสมบัติกันเลย

พระปรีชาญาณฉลาดโดยอาศัยความเฉลียวฉลาดและอดทนอดกลั้น นับเป็นพระคุณ
 ลักษณะอันดีของพระองค์อีกข้อหนึ่ง ดังจะเห็นได้เมื่อคราวย้ายจากเมืองอู่ทองจะไปสร้าง
 เมืองใหม่ ณ อโยธยา พระองค์ก็เคยบั้งชัย ณ ตำบลเวียงเหล็กเป็นเวลาถึง ๓ ปี เพื่อ
 ตูหาที่จากสุโขทัยจะว่ากล่าวประการใดหรือไม่ ถ้าว่ากล่าวจะได้หรือจะเป็นเครื่องแก้ตัว
 ว่าหนีภัยโรคระบาดจากเมืองอู่ทองมา ไม่สามารละอยู่ที่นี่ได้ แต่เมื่อสุโขทัยไม่ว่ากล่าว
 ประการใดแล้วพระองค์ก็ได้นำราชธานชนบทเป็นต้นตอขึ้น หากพระองค์ทำเช่นนี้เพียง
 แต่ตอนต้น อาจจะยังเกิดรบพุ่งกันก็เป็นได้ ด้วยที่โหนดสุโขทัยจะยอมให้แล้วซึ่งเคยเป็น
 เมืองขึ้นของตนสร้างสมอำนาจ และประกาศเอกราชขึ้นโดยไม่ยกกองทัพมาปราบปราม
 การตั้งคนและการสร้างอิทธิภาพโดยวิธีค่อยทำค่อยไป นับเป็นพระปรีชาญาณฉลาดของ
 พระเจ้าอู่ทอง

ตัวอย่างอีกเรื่องหนึ่งก็คือ เมื่อครั้งพระเจ้าอู่ทองกับชนชาติลาวเกิดวิวาทด้วยเรื่อง
 แย่งราชสมบัติกันนั้น พระเจ้าอู่ทองได้โปรดให้ยกกองทัพไปประณามชนชาติลาวในความครบบ

ครองของสุริยทัตไว้ แต่พอพระเจ้าอภัยไทยขอคืน พระองค์ก็คืนให้แก่โดยดี หากต้องให้เคียด
 รั้นถึงกับเกิดรบพุ่งกันไม่ ในครั้งพระองค์ก็ได้มีประโชน์ตอบแทน คือ สุริยทัตยอม
 รับรู้ในความเป็นเอกราชเท่าเทียมของกรุงศรีอยุธยาโดยเด็ดขาด

เหตุที่พระเจ้าอู่ทองกิดตั้งตัวเป็นอิสระ

พระเจ้าอู่ทองครองเมืองอู่ทองเมื่อพระชนมายุ ๓๐ พรรษา คือ ในปี พ.ศ.
 ๓๘๘๘ ในเวลานั้นเหตุเหมาะสมควรให้ตั้งตนเป็นอิสระได้คือ

๑. กำลังทางสุริยทัตอ่อนแอลงมาก การที่พระเจ้าอภัยไทยไม่สามารกราบพระ
 เจ้าเดิมเมืองมิ่งแห่งมอญได้นั้น ทำให้บรรดาเมืองขึ้นทั้งหลายหย่อนความเคารพนับถือ เมื่อ
 เปื่อยยับเยินกันแล้วพระเจ้าอู่ทองมีผู้นับมากกว่าโดยไปตั้งถวาย ตะนาวศรี ขึ้นมาได้
 ใคร ๆ ก็เห็นความสามารถของพระองค์ และเมื่ออำนาจสุริยทัตเสื่อมลงดังนั้นก็เห็นโอกาส
 เหมาะที่พระเจ้าอู่ทองจะกิดตั้งตนเป็นอิสระ เพราะอำนาจของพระองค์มันคงกว่า แต่การที่
 จะทำการใหญ่จำเป็นต้องรอโอกาสให้เหมาะเสียก่อน

๒. กระแสในอำนาจราชธานีเปลี่ยนทางเดิน เมืองอู่ทองตั้งอยู่บนลำ
 แม่น้ำเก่า ซึ่งคนจีน แคนเขาก่เกิดอศศิศาสด แคนน้ำเป็นเหตุให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บขึ้นทั่วไป
 ในเมืองอู่ทอง ในครั้งแรก ๆ ก็กิดแก้ไขโดยขุดบ่อน้ำไว้ใช้ แต่ก็ไม่ได้อผล พอถึงหน้า
 แดงก็เกิดโรคระบาดขึ้นเพราะความสกปรกการนำ ถ้าเป็นดังนี้คนไม่อาจจะเป็นทุกข์นัก เพราะถ้า
 เกิดโรคระบาดเราก็อาจฉีกตัวขึ้นป้องกันได้ แต่สมัยนั้นไม่เพียงแต่ไม่ฉีกขึ้น วิชาจำกัด
 โรคมีอยู่ทางเดียว คือ อพยพหนี อันเป็นมูลเหตุอันหนึ่งที่ทำให้พระเจ้าอู่ทองต้องย้ายบ้านเมือง
 แล้วยกโรคระบาดมาเป็นข้ออ้างไว้แก้ตัวเมื่อถูกทักท้วง

๓. เมืองไชยราชพระเจ้าอู่ทองอพยพย้ายมาอยู่นั้น เป็นเมืองที่มีชัยภูมิเหมาะ
 สมทุกประการ เมืองไชยราชเป็นเมืองเก่าพวกขอมครอง เมื่อครั้งมีศูนย์กลางการปกครอง
 อยู่ ณ เมืองลพบุรี แต่ในสมัยแรกตั้งเมืองไชยราชนั้น พวกขอมเป็นกลุ่ม เมืองนั้นจึงเป็นแค่
 เมืองเล็ก ๆ เป็นเมืองหน้าด่านของเมืองลพบุรีซึ่งเป็นเมืองลูกหลวง ครั้นนานเข้าพวกขอม

ตอนนั้นคนไปตั้งถิ่นฐานทำไร่ทำนาค้าขายที่เมืองนันทกั จนกลายเป็นที่ประชุมการค้าขาย
ใหญ่แห่งหนึ่ง ทั้งยังเป็นดินแดนใกล้เคียงกับบริเวณที่แม่น้ำใหญ่สามสายบรรจบกัน คือ
แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำตปุม และแม่น้ำเจ้าพระยา ช่วยให้ความสะดวกในการคมนาคมและ
ค้าขายจึงเป็นเมืองที่มั่งคั่งมาก โดยเหตุนี้ได้มีการสร้างพระพุทธรูปใหญ่ ณ วัดพนัญเชิงมาตั้ง
แต่ราว พ.ศ. ๑๘๖๗ ก่อนเวลาพระเจ้าอู่ทองมาสร้างราชธานี ๒๖ ปี นอกจากนี้มีธรรมเนียม
ราชและวัดอื่น ๆ อีกหลายวัด

เมื่อพระเจ้าอู่ทองเสด็จมาแดง ชัยภูมิอันเหมาะที่จะสร้างราชธานี นั้นคงจะได้รู้
จากเมืองอโยธยาเดิมมาก่อนแล้ว พระองค์จึงได้ตั้งพลับพลาประทับพักอยู่ ณ ตำบลเวียง
เหล็ก (คือที่ตั้งวัดเป็นวัดพุทธไรศวรกับัน) ในบริเวณเมืองอโยธยาเมื่อ พ.ศ. ๑๘๘๐
ในครั้งแรกพระเจ้าอู่ทองคงจะยังไม่ได้คิดเป็นอธิราช มาเริ่มคิดอ่านเมื่อย้ายเมืองแล้ว โดยเหตุ
ที่แคว้นนั้นมีความเจริญรุ่งเรือง มีท่าเล็ดโดยมีแม่น้ำเป็นเขต ตั้งอยู่ในแขวงที่รวมอำนาจ
ใหญ่อันเป็นทางคมนาคมของเมืองเหนือ เป็นที่รวมสินค้าและเปรียบเหมือนเป็นประตูของ
เมืองเหนือ จึงนับได้ว่าเป็นชัยภูมิอันเหมาะสมอย่างยิ่งในการที่จะแผ่อาณาเขตและครอบงำหัว
เมืองเหนือไว้ในอำนาจ เป็นโอกาสอันดีที่พระเจ้าอู่ทองจะเริ่มตั้งตนคิดการใหญ่ อันหนึ่งตอนที่
พระเจ้าอู่ทองเริ่มครองนครก็เป็นเวลาเดียวกันกับที่กรุงสุโขทัยค่อย ๆ หมดอำนาจ และอนุภาพ
ของพระเจ้าอู่ทองก็ค่อย ๆ ใหญ่ขึ้นแทนที่

การสร้างกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าอู่ทองประทับอยู่ที่ตำบลเวียงเหล็กเป็นเวลา
๓ ปีจึงคิดสร้างราชธานีใหม่บนหลักฐานมั่นคง โดยทรงเห็นว่าเมืองอโยธยาเดิมก็ยังได้แม่น้ำ
หกวัดเดียว ถ้าเลื่อนมาอีกนครหนึ่งตรงบริเวณใกล้เคียงซึ่งขนานมาทางภาคตะวันตก
แล้วจะได้แม่น้ำทั้ง ๓ ด้านประกอบกัน บริเวณนี้เองที่พระองค์เลือกเลือกเป็นที่สร้างเมือง
ใหม่คือกรุงศรีอยุธยา

ถ้าดูในแผนที่จะเห็นว่ากรุงศรีอยุธยามีสภาพคล้ายเกาะ คือมีน้ำล้อมรอบ อันที่
จริงบริเวณนั้นเดิมมิได้เป็นเกาะ หากเป็นแหลมยื่นออกไปจากฝั่งแม่น้ำตปุมเดิม คือที่เรียก
คลองบ้านม้าหันตราเดี๋ยวนี้ พากตะวันตกเฉียงเหนือของแหลมนี้คือแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิม

ซึ่งไหลลงทางบางแก้วท้ายเมืองอ่างทอง มาทางบ้านโพธิ์ข้ามคันออกมารับรบแม่น้ำน้อยที่
หัวแหลม ลงทางด้านตะวันตกและด้านใต้หน้าบ่อเพชร จึงเป็นแหลมท่มแม่น้ำน้อย
ข้ามด้าน ครั้นเมื่อพระเจ้าอู่ทองสร้างกรุงแล้วจึงขุดคูด้านตะวันออกตั้งแต่ริมแม่น้ำทวาร
หน้าบ่อมหาไชย ลงไปบรรจบแม่น้ำหน้าบ่อเพชรเรียกว่าคูชอนา คงแต่นมากรุง-
ศรีอยุธยาจึงเป็นเกาะท่มน้ำล้อมรอบ เมื่อนานเข้าด้านนาเดินทางคูชอนาแรงจัดจนจึงเกิด
เขาคั่งพังกว้างออกไปเป็นแม่น้ำ ก็ตอนคงแต่หน้าวงจันทน์ลงไปถึงหน้าบ่อเพชร
เดี๋ยวนี้

พระเจ้าอู่ทองสถาปนากรุงศรีอยุธยา ทำพิธีฝังเสาหลักเมืองใน พ.ศ. ๓๔๘๖
พระองค์ได้สร้างพระราชวังชั้นที่หนึ่งของโล้น (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นวังพระราม) เมื่อสร้าง
เสร็จ พระองค์ก็ย้ายที่ประทับจากตำบลเอื้องเหล็กมาสู่พระราชวังใหม่ ทำการราชาภิเษก
ทรงนามว่า สมเด็จพระเจ้าอู่ทอง นามนามราชธานีว่า กรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา คำว่า
“กรุงเทพฯ” หมายความว่าเมืองราชธานี คำว่า “ศรีอยุธยา” แปลงมาจากชื่อเมือง
เดิมคือ “อโยธยา” ส่วนคำว่า “ทวารวดี” หมายถึงแคว้นทวารวดีในครั้งก่อนซึ่ง
กินอาณาเขตรวมมาถึงเมืองอโยธยาคือ

เปรียบเทียบการตั้งอาณาจักรศรีอยุธยากับการตั้งอาณาจักรสุโขทัย

การตั้งอาณาจักรศรีอยุธยานั้น ถ้าเปรียบเทียบกับที่ตั้งอาณาจักรสุโขทัย
แล้ว การตั้งสุโขทัยต้องประดังอุปสรรคยิ่งกว่า คือการตั้งอาณาจักรศรีอยุธยานั้นพระเจ้า
อู่ทองเพียงแต่อพยพจากเมืองอู่ทองมาอยู่เมืองอโยธยา แต่สร้างเมืองขึ้นใหม่เป็นราชธานี
ไม่ต้องทำศึกแย่งเมืองแต่ประการใด ส่วนการตั้งอาณาจักรสุโขทัยนั้นต้องเผชิญกับศัตรู
ภายนอกคือแย่งอำนาจจระเข้มแต่ทำการขับไล่จระเข้มให้ถอยไป และนอกจากนั้นคนไทยซึ่ง
ตั้งหลักแหล่งอยู่ตามเมืองต่าง ๆ ในขณะนั้นล้วนแต่มีกำลังติดเทียมกัน ต่างคอยโอกาสที่
จะตั้งตนเป็นใหญ่อยู่ เช่นพระยาเม็กราบ พระยาจำเมือง แห่งตานาไทย พุชนเมือง

เจ้าเมืองราช ฉะนั้นทพชุนบางกตงทำวธามารจัดตั้งอาณาจักรสุโขทัยได้สำเร็จ ต้อง
อาศัยพระปรีชาสามารถและความพยายามอย่างมากที่จะผูกไมตรีกับเจ้าเมืองเหล่านั้น เพื่อ
มิให้เป็นศัตรูภายในขึ้นได้ เมืองใดที่เป็นศัตรูก็ต้องปราบปราม เช่นขุนด่านชน เจ้าเมือง
ฉอด เป็นต้น ตรงกันข้ามกับการตั้งอาณาจักรศรีอยุธยา พระเจ้าอู่ทองประกาศตั้งอาณา
จักรขึ้นในสมัยที่กรุงสุโขทัยกำลังเสื่อม ไม่มีกำลังจะปราบปรามหัวเมืองที่กระต้างกระเดื่อง
ได้ และหัวเมืองในอาณาจักรสุโขทัยในสมัยนั้นก็แสดงหาผู้เข้มแข็งอยู่แล้ว ฉะนั้นพอ
พระเจ้าอู่ทองยกไปยึดเมืองใดในอาณาจักรสุโขทัยก็ได้แต่โดยดี

บทที่ ๘

อาณาจักรศรีอยุธยาตอนต้น

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) พ.ศ. ๑๘๑๓-๑๘๓๒ ได้ทรง
ประกอบพระราชกรณียกิจอันสำคัญควรนำมากล่าว คือ:-

๑. สร้างกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมื่อ พ.ศ. ๑๘๑๓ ประกาศตั้งอาณาจักร
ศรีอยุธยาเป็นอิสระไม่ขึ้นต่ออาณาจักรสุโขทัย และทรงโปรดให้พระรามคำแหงราชโอรส
ครองเมืองฉะบuri และโปรดให้ขุนหลวงพระอู่ซึ่งเป็นทมิฬแห่งศรีเมืองอู่ทองเดิม แด่ย้าย
มาอยู่ที่ริมแม่น้ำใหญ่เรียกว่า เมืองสุพรรณบุรี

๒. ตักมพุทธา ใน พ.ศ. ๑๘๑๕ เนื่องจากพระเจ้าแผ่นดินขอมซึ่งเคยเป็น
ไมตรีกับพระองค์ทวงศ์ พระบรมอู่พงศ์ได้ราชสมบัติต่อมาเกิดความหวาดหวั่นว่าเมื่อกรุง
ศรีอยุธยามีกำลังมากจนจะเบียดเบียนพุทธมณฑลจึงหันไปเป็นมิตรกับพระเจ้าเดโชไทยกรุง-
สุโขทัย เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีอู่ทองทราบข่าวขอมแปรพักตร์ก็โปรดให้พระรามคำแหง
กองทัพไปตี แต่ไม่สำเร็จจึงต้องให้ขุนหลวงพระอู่ยกตามออกไปบัญชาการศึกจึงได้เมือง

นครมณฑลนครหลวงของขอม เมื่อรัชชระศึกกรุงนแฉงกรุงศรีอยุธยาได้ขยายอาณา-
เขตไปทางตะวันออกอย่างกว้างขวาง รัชชระ^{๕๕}ครังทำให้ขุนหลวงพะงั่วเป็นทนายมกว่าพระ
รามคำว

๓. ทำให้มิตรกับพระเจ้าดไทยกรุงสุโขทัย โดยคืนเมืองชัยนาทที่พระองค์โปรด
ให้ขุนหลวงพะงั่วไปยึดไว้ เมื่อคราวพระเจ้าดไทยกับขุนราเกิดวิวาทกันด้วยเรื่องแย่งราช
สมบัติเมื่อ พ.ศ. ๓๘๖๗ เมื่อพระองค์คืนให้แก่พระเจ้าดไทยต้องทรงยอมรับว่ากรุงศรี-
อยุธยาเป็นไมตรีอย่างประเทศที่เสมอกัน

๔. สร้างวัดพุทธไสยวรัญ โดยสถาปนาจากพระตำหนักที่ตำบลเวียงเหล็ก หนึ่งใน
ในฝ่ายพระพุทธศาสนา พระองค์ได้มได้ตั้งถาวรสถานขึ้นเดียวกับทางกรุงสุโขทัย

๕. ในด้านการปกครองราชอาณาจักรนั้น สมเด็จพระรามาธิบดีของทรง
เลือกเอาแบบแผนวิธีการปกครองของกรุงสุโขทัยและของขอมมาปรับปรุงใช้เช่น

ก. การควบคุมพลเมือง ใช้วิธีทหารอย่างสุโขทัย คือพลเมืองที่เป็นชาย
ฉกรรจ์ ต้องเป็นทหารทุกคน เจ้านายและขุนนางที่เป็นมุนายกก็ควบคุมกันลงมาตามดำ-
ดับชั้น เวลาที่บ้านเมืองสงบ ต่างก็ทำมาหากินบังคับบัญชากันอย่างพลเรือนในเวลาสงคราม
ก็บังคับบัญชากันอย่างทหาร ถ้าเกณฑ์เมืองไหน เจ้าเมืองกรมการและราษฎรก็ร่วมกัน
เป็นทัพยกลงมาตีทัพราชธานี

ข. การกำหนดเขตปกครอง ก็เขาอย่างสุโขทัย คือ กำหนดพระนครศรีอยุธยา
เป็นราชธานีอยู่กลาง และมีเมืองป้อมสำหรับป้องกันราชธานีทั้ง ๔ ทิศ ทิศเหนือ คือ เมือง
ลพบุรี ทิศใต้ คือ พระประแดง ทิศตะวันออก คือ นครนายก และทิศตะวันตก คือ
เมืองสุพรรณบุรี

ส่วนหัวเมืองชั้นในมีตามระยะทางคมนาคม ด้านเหนือ มี เมืองสิงห์ เมืองแพร่
ด้านใต้มีเมือง เพชรบุรี ด้านตะวันออก มี ปราณบุรี ชลบุรี ด้านตะวันตก มี ราชบุรี
หัวเมืองชั้นในมีเมืองใดสำคัญก็ให้เจ้านายไปปกครอง

หัวเมืองพระยามหานคร มี ไทรราช จันทบุรี ไซยา นครศรีธรรมราช พัทลุง
สงขลา ถลาง ตะนาวศรี ตะวาย และ เชียงตรา

ส่วนเมืองประเทศราชขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยาครั้งสมเด็จพระรามาธิบดีของนันทม
แต่เมืองมะตะกา และยะโฮร์

ค. การปกครองราชธานี และ ขนบธรรมเนียมในราชสำนักใช้ตามแบบขอม
เพราะไทยทางใต้คุ้นเคยกับพวกขอมมากกว่าชาวเหนือ การปกครองราชธานีจัดเป็นจุ
ตุลย์ คือ

กรมเวียง (เมือง) มีหน้าที่ปกครองบ้านเมืองดูแลราษฎรให้อยู่โดยปกติสุข
มีหน้าที่ปราบปรามโจรผู้ร้ายและลงโทษผู้กระทำความผิด

กรมวัง มีหน้าที่ดูแลกิจการในราชสำนัก

กรมคลัง มีหน้าที่ดูแลเก็บและรักษาผลประโยชน์ของบ้านเมือง

กรมนา มีหน้าที่ดูแลไร่นาและรักษาเสบียงอาหารสำหรับนคร

หัวหน้าของกรมต่าง ๆ เรียกว่า ขุน (เทียบตำแหน่งเสนาบดีหรือรัฐมนตรี)
มีหน้าที่รับผิดชอบกิจการในกรมของตน

ขนบธรรมเนียมในราชสำนักก็เช่นเดียวกัน นิยมใช้แบบแผนของพราหมณ์ยิ่ง—
กว่า เมื่อครั้งสุโขทัย คงได้แบบอย่างจากขอม อำนาจของผู้เป็นประมุขหรือพระเจ้าแผ่นดิน
กษัตริย์ราชวงศ์ขอม คคือขอมทำให้พระเจ้าแผ่นดินของไทยนับแต่สมัยนั้นเป็นต้นมา มีฐานะ
เป็นเทพสมมุติ ได้รับความยกย่องจากทวยราษฎรอย่างเจ้ากับข้า ผิดกับครั้งสุโขทัย พระ
เจ้าแผ่นดินและราษฎรนับถือและยกย่องกันอย่างบิดากับบุตร

๖. ทรงประกาศใช้กฎหมาย มีหลายลักษณะ คือ ลักษณะมรดก ลักษณะ
วิวาท ลักษณะพะยาน ลักษณะกู้หนี้ และกฎหมายเทียบรางวัล เป็นต้น

๗. การไมตรี พระเจ้าแผ่นดินจีนโปรดให้ทูตถือราชสาส์นมาเจริญทางไมตรี
กับกรุงศรีอยุธยา แต่เมื่อมาถึงกัณฑ์รัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดี ๓ ของ
สมเด็จพระรามาธิบดี (พ.ศ. ๑๘๑๒-๑๘๑๓)

พระรามาธิบดี ได้รับรัชทายาท ครองราชสมบัติอยู่ได้หนึ่ง เกิดโรคของไม่
สามารถจะบังคับบัญชาพระบรมราชเจ้าเมืองสุวรรณภูมิเป็นต้น จึงต้องยอมถวายราชสมบัติ
แก่พระบรมราชา แล้วกลับไปครองถ้ำใหญ่อีกครั้ง

สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (พ.ศ. ๑๘๑๓-๑๘๓๑)

ขุนหลวงพระวชิรนครองราชสมบัติทรงพระนามสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ เป็นปฐมกษัตริย์ราชวงศ์สุพรรณภูมิ เป็นโอรสของเจ้าเมืองอุททอง พระองค์ขึ้นทักในการศึกสงคราม

พระราชกรณียกิจที่สำคัญ

๑. ใน พ.ศ. ๑๘๓๕ ได้ยกทัพไปตีชัยนาท และกำแพงเพชรของอาณาจักรสุโขทัย แต่ยังไม่ทันได้หมัด ใน พ.ศ. ๑๘๓๘ ได้ยกไปตีกำแพงเพชรด้วยที่ไม่ได้ ทางสุโขทัย ขอให้ด่านนายท้าวท้าวช่วย จึงตีกำแพงเพชรไม่ได้ทั้งหมดด้วยมีข้อมค่ายแข็งแรง

๒. พระเจ้าสุโขทัยสวรรคต พระเจ้าสุโขทัยนครองราชย์ต่อมา ราชไมตรีกับล้านนา ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๑๘๒๓ พระบรมราชาธิราชที่ ๑ ได้ตั้งยกทัพไปตีกำแพงเพชรอีกครั้งเป็นผลสำเร็จ เพราะทัพล้านนาได้ยกมาช่วย ขณะนั้นพระเจ้าสุโขทัยประทับที่กำแพงเพชร ต้องออกมากวดยบังคับสมเด็จพระบรมราชาธิราช ต่อไปขึ้นกรุงสุโขทัยทั้งหมดอิสรภาพ ต้องเป็นเมืองขึ้นของกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงทอนกำลังสุโขทัยให้อ่อนลง โดยแบ่งเป็น ๒ ภาค

ภาคตะวันออก มีเมืองกำแพงเพชรเป็นราชธานี ทรงโปรดให้พระยาวิชัยบุรีระพระราชบุตรเลี้ยงไปครอบครอง (พระยาวิชัยบุรีระได้ขอพระพุทธรูปหิ้งค์ไปด้วย) ภาคนี้คืออาณาจักรสุโขทัยเดิม มีเมืองตาก กำแพงเพชร นครสวรรค์

ภาคตะวันตก มีพิษณุโลกเป็นราชธานี พระเจ้าสุโขทัยนครองครองต่อไป ภาคนี้คืออาณาจักร ล้านนาเดิม มีเมืองตาก สุโขทัย พิษณุโลก พิจิตร

๓. ไม่สู้กับจีน เมื่อจีนตั้งทูตมาขึ้น พอดีจีนรัชกาลพระเจ้าอู่ทอง แต่สมเด็จพระบรมราชาธิราชก็ได้ส่งทูตไปตอบแทน และมีการติดต่อกันมาหลายครั้ง

๔. ทำศึกกับล้านนาไทย เมื่อได้สุโขทัยไว้ในอำนาจ แล้วจึงยกทัพไปตีเชียงใหม่ ใน พ.ศ. ๑๘๒๓ แต่ตีไม่ได้ ปลายรัชกาลล้านนาไทยได้ยกมาตีกำแพงเพชร ทั้งยังเอาพระพุทธรูปหิ้งค์ไปได้ สมเด็จพระบรมราชาธิราชทรงทราบเรื่อง ก็ยกทัพตามไปตีกลับคืนใน พ.ศ. ๑๘๓๓ แต่ยังไม่ถึงด่านสวรรคตเสียกลางทาง

พระเจ้าทองตัน (พ.ศ. ๓๑๓๓)

พระเจ้าทองตันเป็นโอรสของสมเด็จพระบรมราชาธิราช ขึ้นยาได้ ๑๕ ปี ขึ้น
เสวยราชย์อยู่ได้ ๗ วัน พระราเมศวรยกทัพลงมาจากทวาย จับพระเจ้าทองตันปลงพระ
ชนม์ การที่ทำได้โดยสะดวกก็เพราะพระองค์ได้ทหารอื่นๆ ซึ่งไม่ใช่ชาวสุพรรณบุรีมี
กำลังมาก พอจะปราบกำลังทหารสุพรรณบุรีได้ เมื่อปลงพระชนม์พระเจ้าทองตันแล้วกษ
ตรของราชสำนักสืบมา

สมเด็จพระราเมศวร (พ.ศ. ๓๑๓๓-๓๑๓๔)

สมเด็จพระราเมศวรเสด็จขึ้นเสวยราชย์ครั้งหลัง พ.ศ. ๓๑๓๓ ครองราชสมบัติ
อยู่ ๗ ปี ถึงสวรรคต เมื่อ พ.ศ. ๓๑๓๔ มีเหตุการณ์สำคัญคือ

๑. เขมรได้ข่าวการชิงบัลลังก์ในประเทศไทย คิดว่าบ้านเมืองคงระส่ำระสาย
ก็เข้ามากวาดต้อนผู้คนแถบ จันทบุรี ชลบุรี ไทยยกไปตั้งนครชุม เจ้าแผ่นดินเขมรลง
เรือหนีไปได้ จึงทรงตั้งให้ราชนัดดาเจ้าแผ่นดินเขมรครองแทน และให้ขุนนางไทยชื่อ พระ
ยาไวยณรงค์อยู่คุมราชการ

๒. ทำศึกกับล้านนาไทย (เชียงใหม่) ได้เสด็จยกทัพไปตีเชียงใหม่ แล้ว
กวาดต้อนผู้คนไปไว้ทางใต้ คือ นครศรีธรรมราช สงขลา และเอาไว้ทางตะวันออก คือ
จันทบุรี บ้าง

สมเด็จพระรามราชาธิราช (พ.ศ. ๓๑๓๔-๓๑๕๒)

เมื่อ สมเด็จพระราเมศวร สวรรคต พระรามราชาธิราช โอรสก็เสวยราชย์
ต่อมาเป็นเวลา ๑๕ ปี พระองค์เกิดเป็นอริกับเจ้าพระยามหาเสนา เจ้าพระยามหาเสนาจึง
ลอบหนีไปเชิญเจ้านครอินทร์ (นั้ดดาขุนหลวงพะงั่ว) เมืองสุพรรณบุรีเข้ามา เจ้านคร
อินทร์มีชื่อเสียงโด่งดังมาก (เคยไปเมืองจันทร์รับขารยธรรมจันทมาหลายอย่าง) เจ้านคร
อินทร์ร่วมมือกับเจ้าพระยามหาเสนายกมาตีกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระรามราชาต้องถวาย
ราชสมบัติแก่เจ้านครอินทร์ นับเป็นต้นกษัตริย์ราชวงศ์เชียงราย

สมเด็จพระนครินทราธิราช (พ.ศ. ๑๘๕๒-๑๘๖๗)

เจ้านครอินทราธิราชครองราชย์ ทรงพระนามว่า สมเด็จพระนครินทราธิราช ทรง
ตั้งราชวงศ์สุพรรณภูมิอีกครั้ง เหตุการณ์สำคัญในรัชกาลของพระองค์คือ

๑. โปรดให้สมเด็จพระนราธิราชไปครองเมืองปทาจาม (ชื่ออำเภอ
ชายทะเล แขวงเมืองสงขลา)

๒. เป็นไมตรีกับจีนตลอดรัชกาล สมเด็จพระนครินทราธิราชได้เคยเสด็จไป
เมืองจีน เมื่อ พ.ศ. ๑๘๖๐ นำช่างทำด้วยสามมาตั้งเตาเผาที่ตำบลบ้านเตาหม้อ จังหวัด
สิงห์บุรี จีนสมัยนั้นตรงกับราชวงศ์หมิง ตั้งราชธานี ณ กรุงนานกิง ไทยและจีนได้
ตั้งราชบรรณาการติดต่อกันอยู่เสมอ คงจะเป็นครั้งแรกที่ชาวจีนเข้ามาตั้งภูมิจากค้าขาย
ในกรุงศรีอยุธยา และนับแต่นั้นเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกที

๓. ดำรงกิจการบ้านเมืองนั้น พระองค์ทรงถือเอาการบำรุงรักษานาจักร
ภายในเป็นสำคัญ หาได้ยกกองทัพไปปราบปรามเมืองอื่นเพื่อขยายอาณาเขตไม่

๔. เรื่องเกี่ยวกับสุโขทัย พระองค์ได้ทรงโปรดเกล้าให้ยกษัตริย์พระองค์แห่งราช-
วงศ์พระร่วงขึ้นครองนคร คือพระยาบาลเมืองและพระยารามคำแหง ผู้เป็นโอรสของพระมหา
ธรรมราชาที่ ๓ แล้วโปรดให้พระยาบาลเมืองครองพิษณุโลก ทรงนามพระมหาธรรมรา-
ชาที่ ๔ และพระยารามคำแหงครองศรีสัตนาทิว

๕. เหตุการณ์เกี่ยวอาณาไทย

แม้ว่าสมเด็จพระนครินทราธิราชจะทำนุบำรุงบ้านเมือง ไม่คิดขยายอาณาจักร
ก็ตามแต่ก็มิได้ละเลยเหตุการณ์ทางอาณาเข้ามาเกี่ยวข้อง คือ เจ้าแสนเมืองมาขึ้นพระชนม์ โอรส
๒ องค์ คือ เจ้าบุญถมทิตกับเจ้าสามฝั่งแกนซึ่งราชบรรณาการกัน เจ้าสามฝั่งแกนเป็นผู้มีชัย
เจ้าบุญถมทิตขอให้ไทยช่วย เวลานี้สุโขทัยเป็นประเทศราชของกรุงศรีอยุธยาแล้ว และ
มีกษัตริย์ราชวงศ์พระร่วง คือ พระมหาธรรมราชาที่ ๓ ครองอยู่พิษณุโลก สมเด็จพระ
นครินทราธิราชจึงรับสั่งให้พระมหาธรรมราชาที่ ๓ ยกไปช่วยเจ้าบุญถมทิต เมื่อยกไปถึง
เมืองพะเยา ท้าวสุโขทัยได้ไปตั้งมั่นและสร้างบ่อนอยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองพะเยา ชาว

เมืองพะเยาได้ระดมยิงปืนของสุโขทัยและสุโขทัยฝ่ายแพ้ พระมหาธรรมราชาที่ ๓ จะดอย
ทัพที่เกรงสมเด็จพระนครินทราธิราชจึงหนีไปตั้งเชิงใหม่ แต่ได้ไม่ถึงสามวัน
อาหารจึงต้องถอยกลับ

๖. ตอนปลายรัชกาล มีการแย่งราชสมบัติระหว่างพระราชโอรสของสมเด็จพระ
นครินทราธิราชซึ่งมี ๓ พระองค์คือ เจ้าชายพะยา เจ้ายพะยา และเจ้าดำพะยา ได้
โปรดให้เจ้าชายพะยาครองเมืองสุพรรณบุรี เจ้ายพะยาครองเมืองแพร่ (งั่ว) และ
เจ้าดำพะยาครองเมืองชยันต ครั้นสมเด็จพระนครินทราธิราชสวรรคตในปี พ.ศ. ๑๙๖๗
ตามปกติเจ้าชายพะยาจะครองชนเป็นกษัตริย์ แต่เจ้ายพะยาได้ทราบข่าวสวรรคตก่อน
จึงรีบยกทัพมาจะชิงราชบัลลังก์ ฝ่ายเจ้าชายพะยาทราบข่าวก็ยกมาบัง เจ้าชายพะยา
และเจ้ายพะยาได้รบกันที่ตำบลบ้านด่าน ด้านพระชนม์ในทัพทั้งสองพระองค์ ชำระการ
การในกรุงศรีอยุธยาจึงเชิญเจ้าดำพะยาขึ้นครองราชย์ ทรงพระนามว่าสมเด็จพระ
บรมราชาธิราชที่ ๒

สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (พ.ศ. ๑๙๖๗-๑๙๘๑)

เมื่อขึ้นเสวยราชย์ พระองค์ได้จัดการถวายพระเพลิงพระศพพระเชษฐาทั้งต้อง
ณ ที่เจ้าชายพะยาและเจ้ายพะยา รบกันถึงพิราดยันให้ กษัตริย์ทั้งสององค์ไว้ ที่เชิง
สะพานบ้านด่านและในเจดีย์บรรจุไว้

พระองค์ทรงดำเนินนโยบายในการปกครองประเทศเช่นเดียวกับพระราชบิดา เหตุ
การณ์ที่สำคัญในรัชสมัยของพระองค์คือ

๑. ตั้ประเทศกัมพูชา (พ.ศ. ๑๙๗๕) พระเจ้าศรีธรรมราชาได้แก่เจ้ากรุงกัมพูชา
ได้ยกไพร่พลมาตีหัวเมืองชายแดนไทยและกวาดต้อนผู้คนไป สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒
จึงกรีธาทัพหลวงไปล้อมนครหลวง (นครธม) ของเขมรอยู่ ๗ เดือนจึงได้ และทรง
เห็นว่าพวกขอมไม่รู้จักเกรงกลัวจึงกวาดต้อนผู้คนและทรัพย์สินสมบัติมาเป็นอันมาก แล้ว
โปรดให้พระราชโอรสองค์ใหญ่ทรงพระนามพระอินทราชา อยู่ครองกัมพูชา แต่ปกครอง
อยู่ไม่นานก็สิ้นพระชนม์ ด้วยทรมานฟ้าอากาศไม่ได้ (แต่พงศาวดารเขมรว่าถูกขอมปลงพระ

ชนมซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้เพราะเวลานั้นเขมรอ่อนกำลังลงมาก คงไม่กล้าทำร้ายโฮจองเจ้าแผ่นดินไทย หรือถ้าเป็นจริงไทยคงยกทัพไปปราบปราม) เขมรก็กลับมีเจ้านายเดิมปกครองอีก แต่ย้ายราชธานีไปพนมเปญ

๒. รวบรวมหัวเมือง ในรัชกาลนี้ได้รวมสุโขทัยเข้ากับอาณาจักรศรีอยุธยาได้โดยเด็ดขาด คือใน พ.ศ. ๑๘๘๓ พระมหาธรรมราชาที่ ๔ แห่งสุโขทัยซึ่งประทับที่พิษณุโลกขึ้นพระชนม์ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ จึงรวบรวมหัวเมืองฝ่ายเหนือซึ่งแยกเป็น ๒ ภาคนั้นเข้าเป็นภาคเดียวกันขึ้นศูนย์กลางที่พิษณุโลก แล้วทรงตั้งพระราเมศวรพระราชโอรสผู้เป็นรัชทายาทให้ไปครอง นับว่ามีผลดีมาก ทำให้ไทยทางเหนือและทางใต้รวมกันได้ แต่ถึงกระนั้นก็ยังไม่พอสัก พระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาบางพระองค์ก็ยังย้ายราชธานีไปอยู่ที่พิษณุโลกหรือไม่ก็ตั้งอุปราชให้ไปครอง และพิษณุโลกก็เป็นศูนย์กลางทางภาคเหนือต่อมาจนกระทั่งเสียกรุงแก่พม่า

๓. ทำศึกกับล้านนาไทย ในขณะนั้นทางเชียงใหม่มีพระเจ้าแผ่นดินที่เข้มแข็งในการสงคราม คือพระเจ้าติโลกราช (ท้าวลก) เจ้าเมืองเชียงใหม่องค์ได้แย่งราชสมบัติจากพระบิดาโดยนำไปตั้งไว้ที่เมืองดาด เมื่อพระเจ้าติโลกราชเป็นพระเจ้าแผ่นดินก็พยายามขยายเขต พระบรมราชาธิราชที่ ๒ ยกทัพไปตีเชียงใหม่ ๒ ครั้งแต่ไม่สำเร็จ ในครั้งที่ ๒ (พ.ศ. ๑๘๘๓) ไปประจวบด้วยโรคภัยถึงกลางทางจึงต้องยกทัพกลับ

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. ๑๕๕๑-๒๐๓๑)

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เมื่อขึ้นครองราชสมบัติมีพระชนษาเพียง ๑๗ พรรษาเท่านั้น พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ที่กล้าหาญเข้มแข็งและมักไม่ในกิจการพิชิตทางรบ ในวิชาอักษรศาสตร์ นิติศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ พระองค์เป็นเจ้านายองค์แรกของกรุงศรีอยุธยาที่ขึ้นปกครองเมืองเหนือและเมื่อประทับอยู่ที่พิษณุโลก ก็ชวนร่ายยักศึกษาพระราชประวัติและประเพณีนิยมของกษัตริย์ในราชวงศ์พระร่วง และทรงเล็งถึงทศมาปฏิบัติเช่นเรื่องสร้างวัดในพระราชวัง คือเมื่อพระองค์กลับมาครองกรุงศรีอยุธยา

นั้น ได้ยู่ทิศตะวันออกหนึ่งในพระราชวังสร้างเป็นวัดให้ชื่อว่า วัดพุทธาวาส (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นวัดพระศรีรัตนเพชญ์) ที่ทรงทำดังนี้ได้เลียนแบบวัดมหาธาตุที่สุโขทัยซึ่งสร้างในพระราชวัง ให้เป็นที่บรรจุอัฐิเจ้านายชั้นต่อกันมา นอกจากนี้ได้ทรงแก้ไขการจัดระเบียบการปกครองของประเทศ คือในสมัยสุโขทัยใช้การปกครองแบบทหาร เวลาปรกติต่างทำมาหากิน แต่เมื่อเวลาศึกทุกคนก็เป็นทหาร ครั้นมาถึงคราวตั้งกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระรามาธิบดีของได้เอาแบบสุโขทัยอย่างทั่วถ้วนใช้ทาง หัวเมืองและเอาแบบขอมมาใช้ ในราชธานีคือตั้งจุดศูนย์กลางมาในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ทรงจัดการเปลี่ยนแปลงใหม่คือ

 การปกครอง วางหลักการอย่างเดียวกันทั้งในราชธานีและหัวเมืองโดยจัดแบ่งเป็น ๒ แผนก

๑. ฝ่ายทหาร มีสมุหนายกเป็นหัวหน้ามีบรรดาศักดิ์ว่า “เจ้าพระยามหาเสนาบดี” มีอำนาจหน้าที่ว่าด้วยบังคับบัญชาทหารทั่วพระราชอาณาจักร ตำแหน่งแม่ทัพนายกองปกครองรองลงไปตามลำดับ เช่นตำแหน่งอัครราชเสนา และตำแหน่งท้ายหน้า เป็นต้น

๒. ฝ่ายพลเรือน คือ เวียง วัง คลัง นา มีสมุหนายกเป็นหัวหน้า มีบรรดาศักดิ์ว่า “เจ้าพระยาจักรีศรีอริยวงศาคต” ให้เจ้ากระทรวงทั้ง ๔ รองลงมา คือ กรมเวียง หัวหน้าเป็นตำแหน่งพระนครบาล กรมวัง หัวหน้าเป็นตำแหน่งพระมหารัชมังคลาภิเษก กรมคลัง หัวหน้าเป็นตำแหน่งโกษาธิบดี และกรมนา หัวหน้าเป็นตำแหน่ง เกษตราธิการ

บรรดาหัวเมืองพระยามหานครได้จัดลำดับชั้นเป็นเมือง เอก โท ตรี ตามลำดับ ให้มีเจ้าเมืองกรมการปกครองทั้งฝ่ายทหารอย่างสมุหนายกและฝ่ายพลเรือนอย่างสมุหนายก ทั้งยังมีกรมการตำแหน่ง เวียง วัง คลัง นา เช่นเดียวกับในราชธานี ส่วนหัวเมืองชั้น ในนั้นเจ้าหน้าทึ่ในกรุงบังคับบัญชาไปถึง จึงมีแต่กรมการชั้นผู้น้อย เช่นเจ้าเมือง (เจ้าเมือง) แพ่ง (ตำแหน่งศาล) และศุภมาตราช (เก็บภาษี) สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงพิจารณาเห็นว่าอาณาเขตที่กำหนดเป็นหัวเมืองชั้นในชั้นนี้ราชธานียังแคบนัก จึงทรงขยายอำนาจการปกครองราชธานีให้กว้างขวางออกไปถึงบรรดาหัวเมืองชั้นกลางซึ่งปกครอง

เป็นแผนหนึ่งต่างหากอยู่แต่ก่อน เช่นเมืองสุพรรณบุรี เป็นต้น เมืองใดซึ่งราชธานี
สามารถจะรวบรวมเอาไว้ในอำนาจปกครองได้ ก็จัดเป็นหัวเมืองชั้นในอยู่ในความบังคับ
บัญชาของราชธานีเดียวกัน เมืองที่อยู่ห่างออกไป ราชธานีปกครองคลุมไปไม่ทั่วถึง
ก็ทรงจัดให้เป็นราชธานีชั้นกลางหรือ เมืองพระยามหานคร ให้ผู้ว่าราชการเมืองปกครอง
มีอำนาจสิทธิ์ขาดเป็นเมือง ๆ ไป และให้บังคับบัญชาหัวเมืองเล็ก ๆ ซึ่งรายรอบเป็น
เมืองชั้นน้อยด้วย เมืองพระยามหานครเหล่านี้ตรงต่อราชธานี เราเรียกว่าการปกครอง
แบบที่ว่า "อำนาจอยู่ที่ศูนย์กลาง" "Centralization"

เมืองพระยามหานครที่ปรากฏชื่อในครั้งนั้น ๘ หัวเมือง คือ นครราชสีมา นคร
ศรีธรรมราช พิษณุโลก กำแพงเพชร สุพรรณบุรี และเพชรบุรี และทรงกำหนดฐานะ
ของเมืองต่าง ๆ เป็น เอก โท ศรี จัตุร ตามขนาดและความสำคัญของแต่ละเมืองลดหลั่นกันไป
ส่วนเมืองภายนอกออกไปนั้น คงให้เป็นเมืองประเทศราชอยู่ตามเดิม เมืองประเทศราช
นั้นให้เจ้านายของชนชาตินั้นปกครองอย่างอิสระเหมือนแต่เดิมมา ช่วงแต่เวลาเปลี่ยนเจ้า
เมืองก็จะต้องบอกเข้ามาเพื่อทูลขอให้ทรงตั้ง และเมืองนั้น ๆ ต้องถวายต้นไม้ทองเงินเป็น
เครื่องบรรณาการ ๓ ปีครั้ง

สรุปได้ว่าการปกครองแบ่งออกดังนี้

ก. ราชธานี ได้แก่เมืองหลวงตลอดถึงเมืองที่รวมอยู่ในอาณาเขตของราชธานี
เช่นแคว้นสุโขทัย เป็นต้น แยกการปกครองออกเป็น ๒ แผนก คือ กิจการฝ่ายทหาร ฝ่าย
พลเรือนและศาสนิก

ข. เมืองชั้นใน ได้แก่เมืองซึ่งอยู่ใกล้ราชธานี มีกรมการชั้นน้อยที่สำคัญ ๓
ตำแหน่งคือเจ้าเมือง แพ่ง และคู่สมุหราช เป็นผู้ดูแลและปฏิบัติตามคำสั่งบังคับบัญชาของ
เจ้าหน้าที่ยังตั้งการออกไปจากเมืองหลวง

ค. เมืองพระยามหานคร ได้แก่เมืองประเทศราชหรือเมืองใหญ่ซึ่งมีเจ้าพระ
ยามหานคร (เจ้าผู้ครองนคร) ครอง ทรงกำหนดเมืองเหล่านี้เป็นเมือง เอก โท และศรี
และให้กรมการปกครองเป็น ๒ ฝ่ายเหมือนราชธานี คือฝ่ายทหารเทียบด้วยสมุหนายก
และ

ฝ่ายพลเรือนเทียบด้วยสมุหนายก และมีกรมการตำแหน่ง เมือง วัง คลัง นา อย่างเดียวกับราชธานี

วิธีการปกครองหัวเมืองแบบทจตชนนเป็นวิธีโยงอำนาจเข้ามาสู่ศูนย์กลาง อำนาจการปกครองทั้งปวงตกอยู่แก่พระมหากษัตริย์พระองค์เดียว ราชธานีมีอำนาจกว้างขวางกว่าแต่ก่อน นี่เป็นผลดีข้างฝ่ายพระมหากษัตริย์ ส่วนที่เป็นผลไม่ดีก็คือ ปรากฏว่าพระยามหาชนครทางฝ่ายเหนือเกิดแย่งอำนาจกัน จนเป็นเหตุให้เกิดสงครามกับประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงมีประเทศดามนาเป็นต้น

วางระเบียบการแบ่งชั้นของพลเมืองโดยตั้งตำแหน่งยศข้าราชการ

ในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ทรงตั้งตำแหน่งยศ ข้าราชการให้เป็นอันดับชั้น คือยศกัม เจ้าพระยา พระยา พระ หอวง ขุน หมื่น พัน ทนาย นอกจากนี้คืออย่างนี้แล้วยังกำหนดราชทินนาม และตำแหน่งอีกด้วย

พระราชกำหนดศักดิ์นา ก็คือเรื่องที่ว่าด้วยกรรมสิทธิ์ที่ดิน ให้บุคคลเป็นเจ้าของที่ดินได้มากและน้อยกว่ากันตามยศ ผู้มียศชั้นนจะมามีได้เพียงเท่านั้นไว้ พลเมืองสามัญกำหนดให้มีได้ตั้งแต่ ๒๕ ไร่ ผู้มียศสูงกว่านั้นก็มีมากขึ้นตามลำดับตั้งแต่ ๕๐ ไร่ขึ้นไปจนถึง ๓๐,๐๐๐ ไร่ เป็นสูงที่สุดสำหรับชั้นขุนนาง เจ้านายมีได้ ๓๕,๐๐๐-๔๐,๐๐๐ ไร่ เจ้าพามี ๔๕,๐๐๐ ไร่ขึ้นไปจนถึง ๕๐,๐๐๐ ไร่ และมหาอุปราชถือศักดิ์นาได้ถึง แด่นไร่ เรื่องกำหนดศักดิ์นา นี้เมื่อเหตุเดิมเห็นจะ ประสงค์เพียงห้ามมิให้ใครหว่านที่ดิน เกินกว่ากำลังที่ตนจะทำให้เกิดผลได้ แต่ภายหลังเขาเกณฑ์ศักดิ์นาไปใช้เป็นหลักในการอย่างอื่นอีกหลายอย่างที่สำคัญคือ เขาไปใช้เป็นอัตราสำหรับปรับโทษ การเข้าแทนที่ของเจ้าตามลำดับศักดิ์นามากยิ่งได้ยิ่งใกล้องค์พระเจ้าแผ่นดินมาก ศักดินาทำให้มีประโยชน์และมีเกียรติหลายอย่างเช่นนี้จึงเป็นรัชสำคัญซึ่งทำให้คนปรารถนายศศักดิ์

การกำหนดมูลนายและไพร่ ได้ดำเนินตามแบบทหาวมาแต่เดิมแล้ว คือชายฉกรรจ์ทุกคน ชายตั้งแต่ ๑๕-๖๐ ต้องเป็นทวาร และจะต้องมีสังกัดอยู่กับกรมใดกรมหนึ่ง จะอดยศอยู่ไม่ได้ถูกหลอกลวงให้ตั้งสังกัดต้องอยู่ในกรมนั้นเหมือนกัน จะย้าย

กรมได้ขอเมื่อได้รับอนุญาต ผู้ใดอยู่ในราชธานีถึงกัฏกรมกองในราชธานีอันมีกรมอา
๖ เหล่า กรมช้าง กรมม้า กรมปืนใหญ่ กรมตำรวจ กรมทศโยธา กรมของครุฑจักร
นารายณ์ ผู้ใดอยู่ในหัวเมืองถึงกัฏกรมกองแขวงเมืองนั้น ทั้งเพื่อประโยชน์ในเวลา
เกิดศึกสงคราม จะได้เรียกกระตมพลได้ทันทั่วทั้ง รวมคนในวงราชธานีเป็นทัพหลวง รวมคน
ตามหัวบ้านหัวเมืองขึ้นนอกเป็นกองพลยกมาสมทบ

ทรงตั้งกฎมณเฑียรบาล ให้เป็นราชประเพณีสำหรับราชสำนัก โดยแบ่ง
ออกเป็น ๓ แผนก คือ

๑. แผนกพระตำรา ว่าด้วยแบบแผน เช่นการพระราชพิธีต่าง ๆ
๒. แผนกพระธรรมนูญ ว่าด้วยตำแหน่งหน้าที่ราชการต่าง ๆ
๓. แผนกพระราชกำหนด ว่าด้วยข้อบังคับสำหรับในพระราชสำนัก ใช้เฉพาะ
ข้าราชการฝ่ายใน

การศาล งานสำคัญอีกอย่างหนึ่งของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ คือ กระ
บองพิจารณาความโดยแบ่งหน้าที่เป็น ๒ พวก คือ

๑. หน้าที่บังคับบัญชา เริ่มแต่งานรับฟ้อง พิเคราะห์ ตลอดจนปรับโทษและ
ลงโทษผู้ผิดนั้นให้อยู่แก่ข้าราชการไทยโดยตรง
๒. หน้าที่ตรวจจำนวน และตัดสินว่าฝ่ายใดผิดฝ่ายใดถูกต้องตามกฎหมาย
นั้นให้อยู่กับพวกพราหมณ์ ซึ่งถือกันว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในพระธรรมคำสอนแต่พวกนี้ไม่มี
อำนาจที่จะบังคับบัญชา

ด้านวิทยาการ นอกจากได้ทรงจัดระเบียบการปกครองแล้วยังได้ทรงบำรุง
วรรณคดี หนังสือวรรณคดีที่มีค่ายิ่ง คือ มหาชาติคำหลวง ดิลกยอนพ่าย และดิลกพระลอ
(ดิลกที่นับว่าเป็นยอดแห่งดิลกนั้นคือดิลกพระลอ) มหาชาติคำหลวงเป็นเรื่องราวของ
โปรดให้นักปราชญ์ราชบัณฑิตประชุมกันเรียบเรียง ดิลกยอนพ่าย เป็นเรื่องเล่าถึงการศึก
พระองค์กระทำติดพันกับตำนานไทย นับว่าพระราชโอรสของพระองค์ (พระรามาริษย์
ที่ ๒) ทรงนิพนธ์ ส่วนดิลกพระลออันมีนิพนธ์ว่าอาจเป็นราชนิพนธ์ของสมเด็จพระบรม
ไตรโลกนาถเอง

เหตุการณ์สำคัญในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

๑. เกิดใช้ทัพพิชครงใหญ่ในกรุงศรีอยุธยา ราชวงศ์องเจียชีวิตไปเป็นอันมาก เพราะเวณานยัง^๕ไม่รู้จักการปลูกฝั (การปลูกฝัเพิ่งมีขึ้นในรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์)

๒. เมืองมะละกา ซึ่งเคยเป็นประเทศราชของไทยได้ตั้ง^๖แข็งเมืองและปลุกตัวเป็นอิสระ เมืองมะละกาเป็นของไทยตั้งแต่สมัยพระเจ้ารามคำแหงมหาราช เมืองนี้พลเมืองหลายชาติหลายภาษา เป็นพวกพื้นเมืองบ้าง พวกมลายูอพยพเข้ามาบ้าง ก่อนเคยนับถือพุทธศาสนาตั้งหยาบ เมื่อนับถือพุทธศาสนาตั้งเรียบร้อยกับไทย ครั้นเมื่อพวกอิสลามเข้ามาและนำคำสอนมาเผยแพร่ด้วย ชาวมะละกาก็เข้ารับคำสอนอิสลามและถือว่าการอยู่ใต้อำนาจของชนที่นับถือศาสนาอื่นเป็นการไม่ดี จึงกระด้างกระเดื่องต่อไทย สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถโปรดให้ยกกองทัพไปปราบปรามเมื่อ พ.ศ. ๑๑๑๗ แต่ก็ทำได้คืนไม่

๓. เกี่ยวกับเมืองเหนือ ในรัชกาลนี้ไทยกับญานนาทำสงครามรบเคียงกันเป็นเวลาดหลายครั้งหลายคราวเกือบตลอดรัชกาล เหตุที่เกดศึกก็คิดพินกันช้านานอีกด้วยเรื่องคือไปขึ้นต่อสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เมื่อดำรงพระยศเป็นรัชทายาทนั้น ประทับอยู่ที่พิษณุโลก ครั้นเมื่อเสด็จเสวยราชสมบัติที่กรุงศรีอยุธยาแล้วก็มีใบบอก^๗ไปขอ^๘ให้ไปครองหัวเมืองเหนือ และมีใบบอกหัวเมืองเหนือเข้าเป็นอาณาจักรเดียวกันเหมือนแต่เดิม ปล่อยให้หัวราชการอยู่ครองกันเองอย่างอิสระ เป็นหัวเมืองเล็กๆ น้อยๆ คือพิษณุโลก สุพรรณโลก สุโขทัย กำแพงเพชร พิจิตร นครสวรรค์ ต่างก็มีอำนาจเสมอกันและขึ้นตรงต่อกรุงศรีอยุธยา จึงนับว่ากำลังทางเมืองเหนืออ่อนลง ถ้าเมื่อใดศัตรูมีอำนาจเข้ามารุกรานก็จะทำได้โดยง่าย ในครั้งนั้นเจ้าเมืองสุวรรณโลกไปขอขึ้นนมัสการพระเจ้าติโลกราช พระเจ้าติโลกราชเห็นได้ก็จึงยกมาตีกำแพงเพชร ให้ทัพหน้าเที่ยวกวาดต้อนผู้คนมาจนถึงชัยนาท สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ยกทัพไปต่อต้าน พระเจ้าติโลกราชจึงคิดหัวเมืองเหนือไม่สำเร็จ เมื่อรู้ว่าทัพกรุงศรีอยุธยายกขึ้นไปถอย ทัพไทยตามตีที่เชียงใหม่แตก เวณานพระเจ้าติโลกราชกำลังที่จะกวาดต้อนผู้คนมา จึงยอมแพ้ต่อกรุงศรีอยุธยา การศึกสงบลงชั่วคราว

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเอาตัวเจ้าเมืองสุวรรณโลกมาลงอาญา เจ้าเมือง
สุวรรณโลกหนีไปเชียงใหม่ แล้วรับอาสาทำทัพเชียงใหม่มาตั้งอยู่ที่ไทรโยคใน พ.ศ. ๒๐๐๔ และ
จะไปตีกำแพงเพชรต่อไป แต่ตีไม่ได้ พอดีพวกฮ่อยกมาตีเชียงใหม่ พระเจ้าติโลกราช
เป็นห่วงเมืองก็ยกทัพกลับ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถจึงตั้งไทรโยคขึ้นได้ เป็นอันว่าได้
หัวเมืองเหนือกลับคืนแล้วพม่าเมืองยังขาดตกบกพร่อง เห็นว่าสุวรรณโลกถูกเจ้าเมือง
สุวรรณโลกพาไปลงอาญาคือพระเจ้าติโลกราชเป็นอันมาก

ใน พ.ศ. ๒๐๐๖ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถยกทัพไปตีเชียงใหม่ ให้พระ
อินทราสารโฮงเป็นแม่ทัพนำยกไปถึงลำปาง พระอินทราสารเตรียมรบในเวลาดวงคืน
ปรากฏว่ากระทำยุทธหัตถีกับเจ้าเมืองสุวรรณโลกซึ่งมีนามว่าพระยาธิวัตร แม่ทัพต้อง
ฝ่ายใต้ต่อสู้กันโดยการชนช้างหลายคู่ แต่ว่าเพราะมีดมาก ฝ่ายไทยไม่รู้ท่าเด ช้างจึงตก
ลงไปในห้อง ฝ่ายเชียงใหม่ใช้ปืนยิงกระหน่ำ ช้างทรงพระอินทราสารถูกช้างรุมถึง ๔ ช้าง
ในที่สุดพระอินทราสารถูกปืนก็พระพักตร์สิ้นพระชนม์ ทัพไทยจึงต้องถอย สมเด็จพระบรม
ไตรโลกนาถยกทัพหลวงตามออกไป เมื่อรู้ว่าทัพหน้าแพ้จึงไม่ได้ไปตีเชียงใหม่ แล้วทรงดำริ
ว่าทางเหนือยังยากน้อย ๆ เพราะแยกเป็นเมืองเล็กเมืองน้อยหลายเมือง ถ้าว่าทัพหลวงยก
กลับอยุธยาแล้ว ทัพเชียงใหม่ก็จะมาตีหัวเมืองเหนืออีก จึงทรงย้ายราชธานีไปอยู่ทาง
เหนือที่เมืองพิษณุโลกเพื่อระงับศึกทางเหนือ และเพื่อบำรุงเมืองเหนือด้วย พระเจ้า
ติโลกราชทราบข่าว สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถประทับทางเมืองเหนือ ก็ไม่กล้ามารบกันอีก
จึงเป็นเวลาที่สงบศึกกันหลายปี

๔. การบำรุงศาสนา ในระหว่างที่สงบศึก สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถประ
ทับอยู่ที่พิษณุโลก พระองค์ได้บำรุงศาสนาเป็นต้นว่าโปรดให้สร้างวัดมหาธาตุและพระ
ปรางค์วัดพระพุทธชินราช แล้วนิมนต์พระสงฆ์จากลังกาทูลปมาสอนพระพุทธศาสนา พระ
องค์เองได้ออกทรงผนวช เช่นเดียวกับพระเจ้าอู่ไทยแห่งราชวงศ์พระร่วง ได้ทรงประทับอยู่
ณ วัดจุฬามณี บรรดาเมืองใกล้เคียงเมื่อทราบข่าวต่างก็พากันเลื่อมใส พระเจ้ากรุงหงสาวดี
พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตและแม่พระเจ้าติโลกราชเอง ก็ได้ทรงแต่งเครื่องราชสักการะและ
บริวารมาถวาย

๕. เมื่อตามนวกได้ช้างเผือกมาสู่พระบรมมหาราชวัง นับเป็นครั้งแรกตั้งแต่กรุงศรีอยุธยา จึงปรากฏพระเกียรติยศเลื่องลือไปไกลมาก

๖. พ.ศ. ๒๐๓๖ พระเจ้าติโลกราชทรงเสด็จพระดังไป ถึงแก่สวรรคตซึ่งเป็นที่ราชยาทเดียฯ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเห็นได้ทั้งยกทัพไปตีเมืองเชียงแสนเมื่อ พ.ศ. ๒๐๓๗ ได้ผู้คนชาวเมืองสุวรรณโลกซึ่งพระยาธิวัตรระกวาดค้อนกลับคืนมาหมด เชียงใหม่ขอทำไมตรีด้วย สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถก็ยอมรับและไม่เกิดศึกสงครามอีกตลอดรัชกาล

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถครองกรุงศรีอยุธยา ๓๕ ปี พิชณโลกอีก ๒๕ ปี รวม ๕๐ ปี เมื่อพระองค์สวรรคตที่พิชณโลก ในปี พ.ศ. ๒๐๓๓ นั้น พระบรมราชาผู้เป็นพระราชโอรสองค์ใหญ่ก็ได้ครองกรุงศรีอยุธยาคือมา ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓

สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ (พ.ศ. ๒๐๓๑-๒๐๓๕)

พระองค์ทรงแต่งตั้งพระอนุชาผู้มีความว่า พระเชษฐา (โอรสของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถที่เกิดด้วยเจ้าหญิงสุโรทัย) ให้เป็นพระมหาอุปราชของพิชณโลก ในรัชกาลนี้ได้เสด็จเมืองทวายไปครั้งหนึ่ง แต่ภายหลังได้กลับคืนมาได้ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ ครองราชสมบัติอยู่เพียง ๓ ปีก็สวรรคต พระเชษฐาได้ครองราชย์ต่อมา

วันกำหนดส่ง

14 เม.ย. 2504

25 พ.ค. 2504

30 มิ.ย. 2504

1-7 มิ.ย. 2504

26 ส.ค. 2504

2-7 ส.ค. 2504

24.ธ.ค.2504

2-10.ธ.ค.2504

10.ธ.ค.2504

เลขเรียกหนังสือ 900
Call No. ๑

ห้องสมุดกระทรวงศึกษาธิการ
ชื่อผู้แต่ง Author ๑๖๖๓

๑๐๐

๑.

(๑.๒) ๑.๒.๑

1749

